

Eminescu, intre credinta si cunoastere

Eminescu, intre credinta si cunoastere

S-au incercat pana acum cateva raspunsuri in problema credintei marelui artist ganditor, fiecare emitator dand un caracter aproape apodictic [punctului sau de vedere](#). Unii l-au socotit ateu ireductibil, altii un credincios fervent, fiecare intemeindu-se pe unul sau mai multe texte. Calitatea probanta a textelor invocate este insa minima prin desprinderea lor de contextul atat de vast si complex al intregii gandiri si opere eminesciene, care exprima o personalitate de o natura cu totul particulara.

Intr-adevar, poetul ganditor roman este si el o fiinta plina de contradictii, ca oricare alt om, asa cum dovedeste psihologia moderna abisala. Dar marii artisti, cu inzestrarile lor, atat de bogate si variate, resimt, traiesc si mai cu seama exprima psyhee-a lor divizata in feluri neobisnuite, dramatice, uneori chiar tragice. Dualismul acesta intretine in personalitatile inalt create o polaritate, o tensiune adesea greu suportabila. Sa ne gandim doar la Goethe, care pune in gura unui personaj al sau celebrele cuvinte... "Zwei Seelen Wohnen, ach, in meiner Brust... " "Doua suflete locuiesc in pieptul meu", adaugand si "unul vrea sa se desparta de celalalt".

Daca olimpiantul neoclasice german marturisea aceasta grava realitate launtrica, cum sa n-o fi trait, cu mai intensa acuitate, romanticul roman? Cautator de absolut (cum il numeste distinsa eminescologa italiana Rosa del Conte) in viata, in gandire si creatie, Eminescu s-a desfasurat cu cele mai inalte registre ale cunoasterii, compensand gravele imperfectiuni ale realului prin care se simtea inchis de necesitate. Si in cautarile lui infrigurate, patimase, a pendulat el, liricul admirabil, "intre filosofii", s-a cufundat in mituri, a incercat sa patrunda in stiinta, cercetand necontenit caile ce duc spre frumuseti si adevaruri supreme.

Procesul cunoasterii a fost la el lung cat scurta lui viata, dar patima cautarii a invins brevitata existenta. Copilaria i-a fost aceea a unui copil normal, crescut in spiritul [crestin ortodox](#) al unei familii pioase, avand legaturi stranse cu Biserica si monahismul. Surorile mamei sale, Raluca, nascuta Jurascu, erau calugarite (una din ele era chiar stareta la schitul Agafton, unde Mihai era dus adesea). De altfel, spatiul Moldovei de nord pastreaza si astazi reputatia unui teritoriu incarcat de aura credintei, [Gradina Maicii](#)

[Domnului](#), prin numarul impresionant de chinovii ce-l acopera. Asa incat copilul s-a familiarizat de foarte timpuriu cu randuielile, slujbele si cantarile manastiresti.

Pe de alta parte, "Mihai a dobandit primele invataturi de la preotul satului care, fireste, l-a initiat in buchile vechilor scrieri bisericesci, familiarizandu-l astfel de timpuriu cu acele carti care cuprindeau toata [traditia ortodoxa](#). De atunci i-a ramas lui Eminescu acea stiinta a descifrarii manuscriselor vechi cu care avea sa-l uimeasca pe savantul Gaster, pe care-l consulta, cerandu-i sfatul si chiar imprumutand de la el manuscrise rare. Tot de atunci s-a trezit in el iubirea pentru pretul si savoarea cuvintelor vechi, si, mai cu seama, de atunci s-a nascut in el atasamentul, respectul si admiratia pentru institutia Bisericii Nationale, a carei valoare n-a incetat nici o clipa sa o lege de istorie si dainuirea neamului.

Ceilalti dascali i-au fost natura si satul, in prima descoperind frumusetea Creatiei neatinsa de mana omului si loc al libertatii absolute, in al doilea intelegand randuielile din veac si gandirea traditionala, izvor al creatiei populare, devenita si unul din izvoarele viitoarei creatii a poetului. Aici s-a format matricea structurii eminesciene, s-au prins si radacinile [cunoasterii si ale credintei](#), crescand impreuna, intr-o perfecta convergenta.

Dar iesirea in lume, intalnirea cu rigorile aspre ale scolii care-i constrangeau libertatea l-au indemnat la un refuz, exprimat mai intai in fugile de la scoala inapoi acasa, "la sat si la padure". Apoi un sambure de razvratire mijind in el, l-a determinat, in pragul adolescentei, la parasirea casei parintesti si la pornirea pe un drum propriu, vai cat de incert!

Ceea ce se mai intamplase in acei ani ai primei adolescente fusese o experienta dureroasa, cu urmasi prelungite pana tarziu in gandirea poetului. Moartea unei fetite din Ipotesti, de care se indragostise copilarestea, a contribuit si ea la departarea de locurile pana atunci iubite, padurea si satul. Intr-un fragment de manuscris timpuriu, cu titlul Elena, el consemna dureroasa pierdere. Se intalnise pentru intaia oara cu moartea, intalnire care, pentru cei foarte tineri, e un soc greu de indurat, iar pentru gandul lui nelinistit, mereu plin de intrebari, a generat grave indoieli in legatura cu sensul insusi al vietii. Si pe masura ce cautatorul nesatios de cunoastere avea sa-si extinda tot mai larg orizontul informatiei, al culturii, indoielile aveau sa sporeasca. Mai cu seama studiile universitare, la Viena si Berlin, intre anii 1869-1874, au hranit intelectul acela atat de receptiv, de cuprinzator. In Universitatea vieneză Eminescu a facut sa treaca prin lumea cugetarii lui un material enorm de informatii: istorie si filosofie, literaturi vechi, arte, drept, economie politica si stiinte exacte. Frecventa si muzeele, salile de teatru si concerte, bibliotecile, anticariatele si citea toata noaptea.

Dintre toate disciplinele inasa, filosofia a fost cea care l-a inrobit. De la [gandirea indiana](#) la presocratici, la Platon, stoici si eleati, la gnostici si neoplatonici, la Schopenhauer, Hegel si filosofii romantici Fichte si Schelling, a citit enorm, a meditat si si-a insusit unele [puncte de vedere](#) care se regasesc fie in note, fie adesea in opera. In materie de cunoastere filosofica, de epistemologie inasa, Kant l-a tulburat in cea mai mare masura, chiar mai mult decat Schopenhauer, i-a zdruncinat temelia credintei. De altfel, el incepuse

traducerea [Criticii ratiunii pure](#) a lui Kant inca din Bucuresti si avea s-o termine aici, in strainatate.

Subiect cunoscut-obiect cunoscut, numen-fenomen, timp-spatiu... In special categoriile gandirii filosofului din Königsberg, timp si spatiu, i-au dat un sentiment din ce in ce mai puternic al libertatii sale potientiale absolute, al puterii sale de a transgresa limitele cunoasterii comune, a tot ceea ce limita desfasurarea fortelor launtrice ale fiintei. Sageata indoielii in legatura cu sensul existentei, asa cum era conceput in normele si randuierile credintei, il ranise, cum am vazut mai inainte, la intalnirea cu moartea in adolescenta. Si de la acea pagina, Elena, care consemna dureroasa, de neinteles despartire a sufletului de trup, pana la Mortua est, poem publicat in 1871, intrebarile au sporit intruna, relevand prin indrazneala lor noua atitudine a poetului. Pe de o parte, socoteste, dupa vechea structura mentala, pe iubita de puritati angelice ca fiind sortita lumii celeste, raiului, sugerat in cateva imagini stralucite, care prevestesc viitoarele calatorii printre stele ale eroilor eminescieni. Pe de alta, insa, cealalta latura nou aparuta in fiinta sa respinge ideea rasplatii paradisi-ace pentru ingeri. Antinomia propriilor ganduri e resimtita ca atare de erou intr-un chip vadit dramatic:

Dar poate... o!
Capu-mi pustiu cu furtune
Gandirile-mi rele sugrum cele bune...
Cand sorii se sting si cand stelele pica,
Imi vine a crede ca toate-s nimica.

Gandirile rele sunt ale rebelului a carui atitudine tagaduitoare invinge vechea asezare a mintii, consacrata de credinta. Violenta contesta-tara a ultimei strofe desfide insusi sensul lumii:

Au e sens in lume?
Tu chip zambitor,
Trait-ai anume ca astfel sa mori?
De e sens intr-asta, e-ntors si ateu,
Pe palida-ti frunte nu-i scris Dumnezeu.

Este de observat insa ca un daca (de e) precede definirea sensului de intors si ateu, asadar doar daca moartea ar fi singurul tel al vietii, atunci sensul ar primi aceste atribute.

De altfel si Mortua est si Inger si demon (din aprilie 1873) pedaleaza pe aceeasi dorinta violenta de ruptura cu ordinea stabilita in lume si in cosmos, a rebelului care, in cazul lui Eminescu, aspira spre libertate absoluta. Prezenta ingerului nu ni se pare insa o necesitate de structura a poemului, antinomica, ci o expresie a scindarii launtrice a poetului, a polaritatii specifice eminesciene, mai vizibila in perioada titanismului sau de tip asemanator celui al Sturm und Drang-ului german. Ecouri ale acestui psych©, divizate, se vor intalni si mai tarziu in Strigoii (din 1876), altfel potentate insa.

Adancirea filosofiei kantiene confera o alta tonalitate rebeliunii, cu atat mai mult cu cat poetul-ganditor incearca o stranie, dar foarte originala sinteza intre categoriile de timp si spatiu si metempsihoza din filosofia vedica. Departate de a fi un produs al imaginarului romantic de tip Tieck sau Chamisso, nuvela Sarmanul Dionis imbraca un cert aspect filosofic, imbinat cu unul religios. In prima parte a nuvelei, expunerea metafizicianului Dionis asupra categoriilor de timp si de spatiu ne introduce in alta ipostaza a aspiratiei eminesciene, spre transgresarea limitelor comune ale cunoasterii. Din moment ce timpul si spatiul nu au existenta obiectiva, ci sunt expresia intuitiei fiecaruia, sunt numai in sufletul nostru, atunci trecutul si viitorul se afla in noi "ca padurea intr-un sambure de ghinda". Si, ca atare, s-ar putea gasi modalitati de depasire a acestor "dimensiuni" ale timpului, pentru transpunere dupa vointa noastra in trecut sau in viitor.

O carte de magie a lui Zoroastru, vechiul mag persan (venerata de gnostici, dar denuntata ca apocrifa de neoplatonici si, in special, de Porfirius, discipolul lui Plotin), il ajuta pe metafizician sa se intoarca intr-un avatar trecut al sau, din timpul lui Alexandru cel Bun (perioada istorica draga lui Eminescu). Avatarul acesta, calugarul Dan, este insa un straniu personaj. Desi monah, deci cu viata inchinata Domnului, el studiaza filosofia si magia cu maestrul Ruben, profesor la Academia de la Socola si, pe deasupra, mai are si o iubita, Maria. Si, la sfatul maestrului care-l ispiteste (caci in realitate Ruben e satan) sa-si depaseasca firea si sa ajunga sa participe la eternitate, lasandu-si umbra in loc si luand atributul etern al acesteia, Dan pleaca impreuna cu iubita lui si cu cartea lui Zoroastru, pe care i-a imprumutat-o Ruben, intr-o calatorie cosmica. Ajuns in Luna, Dan simte trezindu-se in el puteri demiurgice (intalnite si de iubirea absoluta a cuplului) si incepe sa schimbe infatisarea peisajului cosmic, de nu-l mai satisface. Adauga doi sori si trei luni pe cer, isi construiesc un palat urias din munti si codri si da lumii selenare o frumusetate de neinchipuit. Fericiti si puri (Maria are o infatisare si o comportare angelica, ea facandu-si rugaciunea "pe cand stelele albe sunau in aeriene coarde rugaciunea universului", iar el adoarme in genunchi), ei visau amandoi acelasi vis in fiecare noapte si anume ca patrundeau in lumea solara, a ingerilor, a cerului. O armonie neasemuita domnea in acest taram divin, plin de muzici cantate de ingeri. Pe Dan il obseda insa poarta inchisa deasupra careia ardea un ochi de foc inscris intr-un triunghi. Era catedrala (doma) dumnezeiasca in care nici ingerii nu puteau intra.

In limbaj biblic, ar fi cel de-al noualea cer. Dar in mintea eroului se naste o dorinta apriga de a sti ce se ascunde in acel loc tainic. Si, desi Maria si ingerii il sfatuiesc sa alunge gandul, el nu renunta, ba chiar incepe sa creada ca, dupa vointa sa, se misca totul in acea lume. Precum Lucifer care a dorit sa ajunga puternic si cunoscator ca Dumnezeu, Dan profera cuvintele acestei dorinte: "Oare fara s-o stiu nu sunt eu insumi Dumne... ". Nu rosteste cuvantul intreg si, ca si Lucifer, cade "traznit si afundat in nemarginire". Victima nevinovata, Maria cade si ea "ca o salcie neguroasa", reprosandu-i dureros soarta ei.

Revenit pe pamant, eroul reintra in [existenta de mai inainte](#), intamplarile pornesc de unde s-au intrerupt si, in cele din urma, Dionis si Maria se casatoresc. Perechea lor infatiseaza... "Chipul unui tanar demon langa chipul unui inger ce n-a cunoscut niciodata indoiala".

Evident, se poate glosa îndelung asupra acestei nuvele atât de stranii. Rebelul, căutător de cunoaştere absolută, încearcă să spargă ultima graniţă a interdicţiei, arogându-şi rolul arhetipului demonic, care, dorind să fie asemenea lui Dumnezeu, a fost aruncat din cer în fundul pământului. Dar Dan a făcut oare această mană de orgoliu nebunesc al lui Lucifer? Cine l-a împins la nefastă aventură cosmică n-a fost propriu-zis lipsa lui de credinţă, ci ispita în care l-a făcut să cadă maestrul Ruben, în care se ascundea satana. Setea lui de absolut în cunoaştere n-a fost decât condiţia pentru ca tentaţia sau cursa întinsă de Ruben să-şi producă efectele. Iar participarea angelicei Maria la călătoriile în spaţiile cereşti, însemnând puterea iubirii absolute, corolar şi condiţie a cunoaşterii desăvârşite, nu va fi oare complementul elementului demonic din psihic-ul eroului, ca şi în Inger şi demon?

Căci, pentru Eminescu, iubirea a fost, în fond, un principiu cosmic, armonizator al lumii, forta creatoare, născătoare de demiurgie în artist, cum marturiseste în Scrisorile IV şi V, cu amaraciunea de a nu fi fost urmat în zborul său de aceea care, din inger, zana sau craiasa, devine Dalila.

Când ingerul încetează de a mai apărea în demersurile căutătoare sau creatoare ale artistului, ar fi un semn că acea latură, simbolizând credinţa din fiinţa lui adâncă, a slăbit până la dispariţie.

Aşa încât poemul, de profunde semnificaţii, Melancolie (din 1876), poate consemna în imagini de o expresivitate tragică pierderea credinţei ca pe o moarte a sufletului. Cele trei registre ale poemului, cel ceresc, cel pământesc şi cel al fiinţei sunt, fiecare în felul său, stăpânite de moarte. Luna însăşi, regina nopţii, e moartă în cerul transformat în mormant albăstru, în "mausoleu mandru".

Pustietate şi gheaţă, ruine acoperă întinderea pământescă, vegheată doar de "tintirimul singur cu strambe cruci". Zgomote sinistre sparg din când în când solitudinea, trosnesc clopotniţa, toaca izbeste în stalp, iar arama clopotului, atinsă de "straveziul demon", scoate "un vaer, un aiurit de jale". Centrul înfiorătoare pustietăţi e însăşi biserică. Şi ea, ruinată "cuvioasă, tristă, pustie şi bătrână", e bantuită de vânturi. Iar înăuntru, pe pereţi şi iconostas, s-au sters icoanele: Abia conture triste şi umbre au mai rămas.

Acest vers e reluat în registrul al treilea, care debutează cu referire la credinţa aceea care "[zugrăveste icoane](#) în biserici" şi pe care, brusc, o raportează la sine: "şi-n sufletu-mi pusese povestile-i feerici". [Marturisirea credinţei](#) care i-a luminat copilăria şi adolescenţa e împiedecă urmata însă de motivaţia pierderii ei: "Dar de ale vieţii valuri, de-al furtunii pas/ Abia conture triste şi umbre-au mai rămas".

Rapelul acestui vers din registrul al doilea identifică simbolic ruina credinţei sale cu aceea a Bisericii, iar descripţia vieţii fără credinţă e sfâşietoare, finalul sugerând chiar moartea fiinţei sale. Cumplit pare a fi preţul cunoaşterii!

Înainte de această tragică marturisire şi după ea, Eminescu a îndrăznit în paginile sale, fie antume, fie postume, ipoteze despre antropogonii şi cosmogonii, amestecând elemente de

religii si mitologii dacice, grecesti, indice, germanice, ca de pilda in Demonism (1872), in Odin si poetul, in Mitologicele, si, mai ales, in Rugaciunea unui Dac (din 1879), considerata de unii, pe nedrept, ca o proba peremptorie de necredinta sau de rebeliune [impotriva lui Dumnezeu](#).

De fapt, orizontul cunoasterii sale se largise enorm, si contradictiile generate de polaritatea de care am vorbit erau tot mai aparente pe masura ce viziunea sa mitico-poetica urca tot mai sus. A creat superbe, unicele modele cosmologice din [romantismul european](#) in Scrisoarea I (cosmogonia si apocalipsa) si in Luceafarul, unde vede in zborul hyperionic creatia continuand si ajunge la tronul [Tatalui ceresc](#), Care i se adreseaza ca unui fiu, "Cuvantului sau dintai" ([Evanghelia dupa Ioan](#) e citata in manuscris).

Si, pe de alta parte, a dat semne ale unei adanci dureri existentiale. A recurs la filosofia stoica si eleata pentru Glossa, pe care am numit-o mic manual de intelepciune stoica, predicand ramanerea in afara iuresului lumii, acest mare teatru in care toate valorile sunt rasturnate. A dorit stingerea in bine-cunoscutele variante ale poeziei Mai am un singur dor. Versurile de dragoste de dupa 1877 sunt inconjurate de aura unei tristeti fara leac, bauta pana la drojdie, ca in Despartire sau in De cate ori, iubito...

Dar, in rastimpul acesta, ii rasunau in auzul interior franturi din amintirile copilariei si adolescentei. Sarbatorile Craciunului rechemau, ca niste clopotei de argint, Colinde, colinde (din 1878), cu bucuria copiilor si a fetelor care, de dragul Mariei, isi piaptana pletele:

De dragul Mariei
Si a Mantuitorului
Lucesta pe ceruri
O stea calatorului.

(care amintesc cu emotie intotdeauna acea parte din Simfonia a V-a a lui Anatol Vieru, inspirata din fermecatoarele versuri). La fel si Pastile, cu solemnitatea inaltarii din mormant, a [Invierii lui Hristos](#), ii inspira lui Eminescu o poema grava, culminand cu cantarea romaneasca traditionala [Hristos a inviat](#), in poema Invierea, tot din 1878.

"Christos au inviat din morti,
Cu cetele sfinte,
Cu [moartea pre moarte calcand-o](#),
Lumina ducand-o Celor din morminte!".

Sufletul lui, coplezit de suferinta, se inalta mai ales spre ocrotitoarea noastra, intercesoarea pentru noi pe langa Dumnezeuiescul ei Fiu, si doua rugaciuni din 1879 ii sunt inchinate [Sfintei Fecioare](#). Mai cunoscuta este cea in care cere indurare Luceafarului marilor. As vrea insa aici sa intaresc afirmatia mea in legatura cu tensiunea teribila la care a fost supus, de structura sa interioara, divizata si contradictorie, geniul eminescian. De aceea am sa reproduc un poem postum al sau, mai [putin cunoscut](#), in ciuda lungimii sale.

E vorba de Bolnav in al meu suflet, scris cam in aceeasi vreme cu rugaciunea care va urma. Iata poemul:

Bolnav in al meu suflet, in inima bolnav,
Cu mintea depravata si geniul trandav,
Inchin a mea viata la scarba si-ntristare
Si-mi tarai printre anii-mi nefasta aratare,
Prea slab pentru-a fi mare, prea mandru spre-a fi mic
Viata-mi, cum o duce tot omul de nimic.
Nascut far' de-a mea vina, traind far' mai s-o stiu,
Nu merg cum merg alti oameni, nu-mi pasa de-unde vii,
Supus doar, ca nealtii, la suferinte grele
Unesc cu ele stirea nimicniciei mele.

Sfant n-am nimic, in bine nu cred si nici in rau.
Viata mea aceasta nici vreu si nici n-o vreu:
A vietii osteneala o simt si n-o combat,
As rade doar de-o viata, dispretuind-o toata,
Muncind cu mii de chinuri suflarea ei spurcata,
Muncind in mine insumi, vointa-n orice nerv, Peirea cea eterna din mine sa o serv,
Dar vai! nici siguranta n-o am ca mor pe veci, -Si daca oare - a mortii mani palide si reci
In loc sa sfarme vecinic a vietii mele norma
Ar pune al meu suflet sarman in alta forma?
La sorti va fi pus iarasi, de catre lumi din cer,
Ca cu acelasi suflet din nou sa reapara,
Migratiei eterne unealta de oara?
Nimic, nimic n-ajuta - si nu-i nici o scapare.
Din asta lume - eterna ce trecatoare pare,
Gonit in timp si spatii, trecand din forma in forma,
Eterna fulgerare cu inima diforma,
De evi trecuti fiinta-mi o simt adanc ranita,
Pustiu-alergatoare, cumplit de ostenita...
Si-acum din nou in evu-mi, lui Sisif cruda stanca
Spre culmea mortii mele ridic s-ast' data inca.
S-ast' data?

Cine-mi spune ca-i cea din urma oara?Nu cunosc pagina existentiala mai disperata in toata poezia lumii. Se imbina aici atata durere, atata spaima de viata, atata groaza de posibilele reveniri (migratia eterna) preconizate de filosofia indiana, atata dorinta, neputincioasa insa, de a distruge vointa de a trai (aceea in care Schopenhauer vedea izvorul vietii), dar si atata umilinta si dispret de sine (nimicnicia lui) incat existentialistii secolului al XX-lea apar, pe langa el, ca niste snobi dezgustati de o viata otioasa. Deznadejdea concentrata aici, atat de cumplita, nu e crestina, insa izbucneste dintr-o sinceritate sfasietoare.

Dar iarasi se trezeste in el, in geniul apasat de imperfectiunea lui, amintirea copilariei curate, pioase. Si incredibil, alaturi de textul de mai sus, apare a doua rugaciune, in forma de sonet:

Rasai asupra mea, lumina lina,
Ca-n visul meu ceresc de-odinioara;
O, Maica Sfanta, pururea fecioara,
In noaptea gandurilor mele vina.

Speranta mea tu n-o lasa sa moara
Desi al meu e un noian de vina.
Privirea ta de mila calda, plina,
Induratoare - asupra mea coboara.

Strain de toti, pierdut in suferinta
Adanca a nimicniciei mele,
Eu nu mai cred nimic si n-am tarie.
Da-mi tineretea mea, reda-mi credinta
Si reapari din cerul tau de stele,
Ca sa te ador de-acum pe veci, Marie!

Cu cata dragoste, cu cata evlavie se indreapta cel ajuns la capatul cunoasterii si al deznadejdii spre Maica Sfanta, spovedindu-se si cerandu-i inapoi tineretea si credinta, cu o smerenie intr-adevar mantuitoare. Rugaciunea regasita il poate singura reda lui insusi, unificandu-si fiinta pana atunci tragic divizata, reintroducand-o in aura luminei line, cu a carei cantare monahii si monahiile incheie slujba la apusul soarelui.

De altfel, o marturie mult mai tarzie, de prin 1886, din perioada ultima a bolii, vine sa confirme intoarcerea definitiva la credinta izbavitoare. Incurajat de Creanga sa [incerce si un tratament](#) la bolnita [Manastirii Neamt](#), Eminescu accepta sugestia. Tratamentul nu s-a dovedit eficace, dar aura locului sacru l-a inconjurat pe bolnav cu clipe de liniste binefacatoare pentru sufletul sau. Caci, asa cum a consemnat un duhovnic al manastirii pe un Ceaslov, poetul a cerut sa fie [spovedit si impartasit](#) (era ziua de 8 noiembrie 1886, ziua Sfintilor Voievozi [Mihail si Gavriil](#), ziua lui Mihai). Si, dupa ce a primit [Sfanta Impartasanie](#), a sarutat mana preotului si i-a spus: "Parinte, sa ma ingropati la tarmul marii, langa o manastire de maici si sa ascult in fiecare seara, ca la Agafton, cum canta Lumina lina ".Avem adanca increditate ca [Prea Sfanta Nascatoare de Dumnezeu](#), in mila ei nesfarsita fata de durerea si umilinta lui, i-a mijlocit mantuirea. Astfel, "gandurile ce au cuprins tot universul" revin la matca [Ortodoxiei romanesti](#) pe care, dincolo de toate pendularile cautatorului de absolut, Eminescu a iubit-o si a aparat-o ca pe prima [valoare a spiritualitatii](#) neamului, intrupata in Biserica nationala. Si ca incheiere, vreau sa citez fraza de inceput a unui articol intitulat Pastele: "Sa manecam dis-de-dimineata si in loc de mir, cantare sa aducem Stapanului si sa vedem pe Hristos, Soarele dreptatii, viata tuturor, rasarind".

Zoe Dumitrescu Busulenga

Sursa: crestinortodox.ro